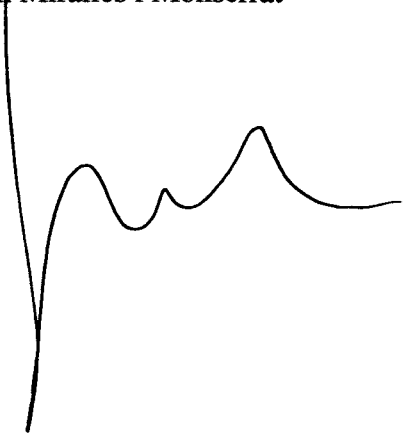

Senyora:

En resposta a la vostra petició us comunic que ja existeix un informe de la CTAL elaborat al seu moment per Cosme Aguiló, que us adjunt, i que la comissió assumeix com a propi.

A Palma, 30 de setembre de 2011.

El president de la CTAL,
Joan Miralles i Monserrat

A handwritten signature in black ink, consisting of a series of connected loops and curves, starting with a vertical line that curves to the left and then moves right and up.

Informe lingüístic sobre el nom d'un torrent de la conca de Palma

Descripció

Es tracta d'un curs hidrogràfic que neix dins el terme d'Esporles i entra dins la possessió de Sarrià, ja en el terme de la capital. Travessa el camí que va d'Establiments a Esporles i corre prop de les cases de Son Maiol i Son Espanyol. Passa per sota la carretera de Valldemossa a l'altura de les cases de Son Ponç de la Terra, al sud de Son Sardina, i creua la de Sóller no gaire enfora de l'anomenat Camí dels Reis. Successivament travessa el camí de Bunyola, la carretera d'Inca, tocant el nucli des Rafal, el camí vell de Sineu, la carretera de Manacor i la de Llucmajor, per a desembocar en el centre de la badiola des Portitxol. El recorregut és d'uns 18 km i la conca té una superfície estimada al voltant dels 32 km².

Consideracions

El topònim amb el qual és designat coneix algunes fluctuacions en els usos orals que dificulten l'adopció d'una forma única per a tot el curs. Qualsevol tria pot fer que determinats usuaris no la sentin com a pròpia. Després d'haver realitzat unes mínimes enquestes en els llocs habitats més relacionats amb el seu recorregut, pensam, a manera d'hipòtesi, ja que no coneixem documentació antiga on recolzar les nostres consideracions, que antigament el torrent tenia una denominació única al llarg de tot el curs, que es veié alterada, bàsicament, vers la zona des Rafal, receptora d'immigrants de l'illa i de fora Mallorca, zona que actuaria de centre innovador, en contrast amb les àrees marginals més conservadores.

A la zona des Portitxol, que en altres ocasions se'ns ha revelat com a mantenidora de trets lingüístics arcaïtzants, hem recollit el nom de *Torrent d'en Barberà* de boca de persones majors fortament arrelades al medi, tot i que també, per antonomàsia, se li diu *es Torrentó*, variant oposada al nom de *Torrent Gros*, que designa el curs hidrogràfic que desemboca vora Cala Gamba, identificat amb el torrent *Aquadolj* del Repartiment.

En el nucli des Rafal, pareix que té molta vitalitat el nom de *Torrent de Bàrbara* (i de vegades *Torrentó de Bàrbara*), però també *Torrent de na Bàrbara*. La variant *Torrent d'en Barberà*, també constatada, sembla ser-hi molt minoritària.

A Son Sardina també s'ha recollit el nom de *Torrent d'en Barberà*, però sabem que és molt freqüent designar-lo amb el nom de les finques que troba al llarg del recorregut.

El principal escull que trobam en voler decantar-nos cap a una de les formes vives és el fet de no poder determinar quina d'elles és la més acostada a l'original, per causa de no conèixer cap document antic on apareixi aquest topònim. A les rondalles de Mn. Alcover (*En Joanet i es set missatges*, vol. I, pàg. 9) se'n parla amb el nom de *torrent de Bàrbara*.

Informe lingüístic sobre el nom d'un torrent de la conca de Palma

Descripció

Es tracta d'un curs hidrogràfic que neix dins el terme d'Esporles i entra dins la possessió de Sarrià, ja en el terme de la capital. Travessa el camí que va d'Establiments a Esporles i corre prop de les cases de Son Maiol i Son Espanyol. Passa per sota la carretera de Valldemossa a l'altura de les cases de Son Ponç de la Terra, al sud de Son Sardina, i creua la de Sóller no gaire enfora de l'anomenat Camí dels Reis. Successivament travessa el camí de Bunyola, la carretera d'Inca, tocant el nucli des Rafal, el camí vell de Sineu, la carretera de Manacor i la de Lluçmajor, per a desembocar en el centre de la badiola des Portitxol. El recorregut és d'uns 18 km i la conca té una superfície estimada al voltant dels 32 km².

Consideracions

El topònim amb el qual és designat coneix algunes fluctuacions en els usos orals que dificulten l'adopció d'una forma única per a tot el curs. Qualsevol tria pot fer que determinats usuaris no la sentin com a pròpia. Després d'haver realitzat unes mínimes enquestes en els llocs habitats més relacionats amb el seu recorregut, pensam, a manera d'hipòtesi, ja que no coneixem documentació antiga on recolzar les nostres consideracions, que antigament el torrent tenia una denominació única al llarg de tot el curs, que es veié alterada, bàsicament, vers la zona des Rafal, receptora d'immigrants de l'illa i de fora Mallorca, zona que actuaria de centre innovador, en contrast amb les àrees marginals més conservadores.

A la zona des Portitxol, que en altres ocasions se'ns ha revelat com a mantenedora de trets lingüístics arcaïtzants, hem recollit el nom de *Torrent d'en Barberà* de boca de persones majors fortament arrelades al medi, tot i que també, per antonomàsia, se li diu *es Torrentó*, variant oposada al nom de *Torrent Gros*, que designa el curs hidrogràfic que desemboca vora Cala Gamba, identificat amb el torrent *Aquadolj* del Repartiment.

En el nucli des Rafal, pareix que té molta vitalitat el nom de *Torrent de Bàrbara* (i de vegades *Torrentó de Bàrbara*), però també *Torrent de na Bàrbara*. La variant *Torrent d'en Barberà*, també constatada, sembla ser-hi molt minoritària.

A Son Sardina també s'ha recollit el nom de *Torrent d'en Barberà*, però sabem que és molt freqüent designar-lo amb el nom de les finques que troba al llarg del recorregut.

El principal escull que trobam en voler decantar-nos cap a una de les formes vives és el fet de no poder determinar quina d'elles és la més acostada a l'original, per causa de no conèixer cap document antic on apareixi aquest topònim. A les rondalles de Mn. Alcover (*En Joanet i es set missatges*, vol. I, pàg. 9) se'n parla amb el nom de *torrent de Bàrbara*.

Conclusions

Ja que anam a les palpentes en qüestió de documentació, ens podem guiar únicament per la intuïció a l'hora d'esbrinar la possible seqüència evolutiva de les variants. Pensam que la més antiga deu ser la de *Torrent d'en Barberà*, per les causes següents:

1. El passos evolutius des de *Torrent d'en Barberà* cap a *Torrent de Bàrbara* i, finalment, *Torrent de na Bàrbara*, per homonimització formal, són més fàcils que a la inversa.
2. Actualment, l'antropònim *Bàrbara* és molt més conegut per les capes populars que el cognom *Barberà*, de gran vitalitat a València i Catalunya, però no a Mallorca, tot i que té representació toponímica a altres indrets de l'illa (*Can Barberà*, a Palma; *ses Barberanes*, a ses Salines). Ens diuen que prop del lloc de desembocadura hi havia una zona coneguda amb el nom de *Can Barberí*.
3. És un indicatiu d'antiguitat el fet que la variant *Torrent d'en Barberà* tenguí representació a tres indrets del curs, i és símptoma de modernitat l'abundor de les dues variants restants (*Torrent de Bàrbara* i *Torrent de na Bàrbara*) en una àrea central que té totes les traces de ser innovadora.
4. Només la intuïció ens diu que, de les dues formes suposadament modernes, *Torrent de Bàrbara* és més antic que *Torrent de na Bàrbara*.
5. En cercar la variant més antiga, ens mereix una credibilitat més alta la que campa entre els vells més arrelats de la zona des Portitxol (*Torrent d'en Barberà*), perquè en altres ocasions hem constatat en aquell indret la tendència al manteniment d'arcaïsmes, cosa no gens estranya en un nucli de mariners. D'altra banda, sabem que les desembocadures dels torrents sovint serveixen com a senyes als mariners per a localitzar pesqueres de mar endins, cosa que fa que els seus noms no tenguin tanta mobilitat com la que tenen entre els terrassans.
6. Com a hipòtesi, podríem pensar que el torrent en qüestió passava per les terres d'alguna persona portadora del cognom *Barberà*, o tal vegada podem imaginar que va pertocar a un repoblador de l'Edat Mitjana procedent de l'àrea de Montblanc o d'altres indrets més excèntrics de la Conca de Barberà.
7. En conseqüència, si s'ha d'adoptar un nom únic per a tot el curs, pensam que el més adequat, tot i que pot provocar reaccions de rebuig, és el de *Torrent d'en Barberà*.

Cosme Aguiló

Santanyí, 29 de setembre de 1998